

“ ...*Yüksəyə, daha yüksəyə!... Bu ucalığa səndən qabaq heç kəs qalxmamışdı... Amma onlar da bu gün səninlədirlər, sənlə uçurlar, sənin bu səma yolunda onların da izi var. Yolun uğurlu olsun!..”*

***

... **Filmin baş qəhrəmanı Kamilin dilindən söylədiyi bu monoloq bitir və gözlərimin önündə filmin son kadrıdır - Kamilin hərbi təyyarədə şahin kimi süzdüyü əngin səmalar, aşağıda dənizə tərəf uzanıb gedən insan məskənləri, dalğalı dəniz, Xəzərin zümrüd rəngli yaxasını naxış tək bəzəyən Neft Daşları və xəyalımı sonsuzluğa qədər alıb götürən ecazkar musiqisi...**

“TORPAQ, DƏNİZ, OD, SƏMA” *bədii filmi* bax beləcə tamamlanır...

Ekkranda illərdən bəri belə məqamlarda gözümüz öyrəşmiş ”Filmin sonu” kəlmələri donub qalır və mən ömrü cəmi bir neçə saniyə olan iki kəlməyə baxa-baxa hiss edirəm ki, bu, filmin efirdəki sonudur, mənim düşüncələrimdə isə bayaqdan bəri seyr etdiyim təsirli *bir həyat hekayətinin* davamı hələ indi başlanır...

***

Bu düşüncə bir az da uşaqlığımı xatırladır... Qəribə xasiyyətim vardı, uşaq vaxtı: oxuduğum bir kitab, baxdığım bir film çox xoşuma gələndə o, başa çatandan sonra da xəyallarımda onun davamını düzüb-qoşmağa çalışırdım, günlərlə bu düşüncəyə qapılıb qalardım, uşaq təxəyyüümlə sevimli qəhrəmanlarımın gələcək həyatlarını təsvir etməyə can atardım, onları özümün də yaşadığım, çində dolaşdığım həyata gətirərdim.

Bələliklə, uşaqlıq xəyallarım xoşladığım filmlərin, bədii kitabların heç zaman bitməyən və o filmləri, o kitabları mənim üçün başa çatmağa qoymayan uzun-uzun epiloqları ilə dolu olardı.

İndi fikirləşirəm ki, illər sonra böyüyüb əlim qələm tutandan sonra Sözə könül verməyimin bir səbəbi də yəqin, elə o qəribə xasiyyətim olub...

***

Bu film Anarın 4 novellasının motivləri əsasında lentə alınıb.

Elə film özü də 4 novella-mahnıdan ibarətdir: **Torpaq, Dəniz, Od, Səma...**

Adlar rəmzi mənə kəsb edir. Elə filmdəki kiçik dənizkənarı kənddə bir-birinin davamı olan və bir-birini əvəzləyən 4 nəslin müxtəlif dövrlərlə əlaqədar taleləri də rəmzi səciyyə daşıyır.

İnsanları zamandan, yaxud zamanı insanlardan keçirən belə əsərlər, nədənsə, həmişə adama maraqlı gəlir.

”Torpaq, dəniz, od, səma” filmində baş vərənlər mif deyil, aramsız əsən zaman fırtınasının kiçik bir kənddə yaşayan insanlar misalında ümumən bir xalqın tarixinin 4 ardıcıl mərhələsində, 4 nəslinin həyatında yaratdığı dəyişikliklərdir.

Bu dəyişikliklər yenə də ssenaride olduğu kimi eyni rəmlərdən - ***Torpağın, Dənizin, Odun, Səmanın*** rənglərindən keçir.

Bu dörd rəmin, dörd rəngin vəhdətinin yaratdığı təsvir, mənim üçün elə Azərbaycanın özü deməkdir.

Və mən bu rəmlərin rəngi ilə, o rəmlərdən təsirlənən təxəyyülümün gücü ilə, əslində, Vətənin - Azərbaycanın keçmiş, bu gün və gələcəyin əhatəsindən ucalan rəsminə cızmağa can atıram...

***

TORPAQ...

Bu sözdəki qüdrətə və cazibə qüvvəsinə hər zaman heyranlənmişəm...

Torpağın bir də vətən, yurd, ocaq, dövlət özü var, üzərində dalğalanan müqəddəs bayrağının kölgəsində köks dolusu qürura çevrilməyi var.

Uzun illər əvvəl Heydər Əliyev şəxsiyyəti təfəkkürümüzdəki Ana, Vətən anlayışını konkretləşdirib dəqiqləşdirdi, Azərbaycanda milli şüuru oyandıрмаqla, respublikanın sosial-iqtisadi inkişafı naminə gördüyü işlərə, vətəndaşlarda milli təəssübkeşlik hissinin formalaşmasında ötrü apardığı məqsəd-yönlü fəaliyyətlə üzərində doladığımız torpaqların bizim əsas vətənimiz olduğunu anlatdı.

Biz Azərbaycanı bir də Heydər Əliyev kimi böyük şəxsiyyətlər yetirmiş doğma məmləkət misalında sevdik.

Azərbaycan və Heydər Əliyev adları ilə hər yerdə qürurlandıq, Ana Vətənin hüdudlarından kənarda özümüzü həmişə bu adlarla nişan verdik və bu adların haləsində şəxsimizə daim böyük hörmət gördük.

Gün gəldi, Azərbaycan adlı bu bir parça müqəddəs torpaq azadlıq işığına çıxdı, üzərinə üç rəngli, ayıl-ulduzlu bayrağımız dalğalandı, özü-öz təaleyin, özü-öz halal sərəvtəllərinin sahibinə çevrildi.

Və bu torpaq bizim ürən qəlbimizdəki istiqlal qüruru ilə bahəm, yağı düşmənin işğalına məruz qalan, əlləri yağmalanan, ocaqları söndürülən, yaşıl-yaşıl otlarına, əlvan-əlvan çiçəklərinə şəhidlərimizin qanı çilənən, təklənən, dörd bir yandan kəmfürsətlər üzərinə gələn yaralı, nisgilli doğma məkanın acıları ilə də dəyərli oldu.

Vətəni yaraları ilə bağırmıza basdıq, acılarını göz yaşlarımızla, qəlbimizin hərərəti ilə ovutmağa çalışdıq.

Və elə o anlarda həyatımızın bu ən dəyərli cəvahirini tarixin qasırgılarında itirmək, onu param-parça bir halda görmək qorxusunu illiklərimizə qədər hiss etdik. O çətin anlarda Azərbaycanı tufanlardan qoruyan, yurdu tar-mar olub kü-

Torpaq, Dəniz, Od, Səma və... Şəxsiyyət

rın çöhrəsindəki qürur ifadəsi ilə, cəmiyyətdəki qələbə coşqusu ilə bütün Azərbaycan bu tarixdə bütünleşdi, bütövləşdi.

Ordumuz bu qələbəni təkəcə bir ölkə, bir xalq, bir Vətən adına qazanmadı, həm də bəşəriyyətin ən ali dəyərlərindən olan ədalətin zəfəri kimi tarixə yazdı.

Azərbaycan torpaqlarını illərdir işğal altında saxlayaraq, bir milyondan artıq məcburi köçkünümüzü öz yurd-yuvalarına həsrət qoyaraq ədalət meyarlarını pozan düşmənin üzərindəki böyük üstünlüyü ilə, haqlı olanın əvvəl-axır qalib gələcəyini göstərdi.

İşğal altındakı rayonlarımızın müharibə yolu ilə düşməndən təmizlənməsinin cəmi iki-üç günün öz balasına doğru uzanan qolları kimi bu yollar, bu xətlər də dövlətin öz vətəndaşına doğru uzanan güclü qollarını xatırlıdır.

Azərbaycan torpağı - bu gün dövlətlə vətəndaşların, Prezidentlə xalqın qəlb-qəlbə, çiyin-çiyinə məmləkətin gələcəyini yaratdıqları hünər meydanıdır. Yurdun bu gününün də, gələcək tarixinin də şərəf salnamələri bu meydanda yazılır, gələcək nesillərin adı ilə, şəxsiyyəti ilə qürur duyacaqları qəhrəmanlar bu meydanda yetişir.

Dövlətə sonsuz sevgisi ilə, xalqa mərdimərdanə, təmənnəsiz xidməti ilə, Prezidentə, Onun insanlarını xoşbəxtliyi naminə həyata keçirdiyi siyasətə dəstəyi ilə yetişir...

Bu *Torpaq* ona doğru yönələn təhlükələri, təhdidləri dəf etməkdən ötrü gəcəsinin-gündüzünə qatanların, onun bağırdıkdaki hər ağacın, hər daşın, hər sünbülün də qeyrətini çəkənlərin, eldə silah səngərlərdə bu torpaqları gözüntün nuru kimi qoruyan düşmən çəpəri oğulların, bu torpaqların barına-bəhrəsinə əllərinin bərəkətini qatan halal zəhmət adamlarınındır.

Bu *Torpaq* özünü canı ilə də, qanı ilə də buralara aid bilənlərin, Azərbaycan adı hər çəkiləndə bu sözdən ruhu titrəyənlərindir.

Mən bu sətirləri qələmə aldığım anlarda aprel döyüşlərindən bir ay keçmişdi. Qoşuların təmas xəttində ermənlərin törətdikləri tənribatların qarşısının alınması zamanı həlak olan şəhidlərimizin, Vətən uğrunda canını, sağlamlığını qoyan qazilərimizin qanı bahasına düşmən tapdağından azad edilmiş yüksəkliklərdə indi Azərbaycan bayrağı dalğalanır.

Bu igidlər öz qəhrəmanlıqları ilə misilsiz bir tarix yazdılar!..

Elə bir tarix ki, Azərbaycanda hamı, hər kəs onun bir parçası olmaq istədi.

Elə bir tarix ki, bu tarixdə şəhidlərin itkisinə göz yaşları tökülmədi. Onların şəhadəti ilə hamı qürur duydu! Hər kəs bu qəhrəmanların məqamında olmaq istədi, onlarla eyni zirvəni paylaşmağı arzu etdi.

Həmvətənlərimizin öz evlərinin eyvanlarında, pəncərələrində ucaltdıqları, avtomobillərində əsdıqları bayraqlarla, ordumuzun zəfər soraqları ilə bir-birini müjdələyən insanla-

Hələ 40 il öncə imperiya istibdadının nəzərətindən yayınaraq görünən və görünməyən vəsi-tələrlə Azərbaycan neftini Azərbaycan sərvəti kimi millətinin və ölkəsinin yüksəlişinə yönəltdi. Ən əsası, gələcək illərdəki istiqlal abu-havasını böyük müdrikliklə duydu və dənizin nemətlərini hələ o dövrdən müstəqillik illərinə hazırladı.

Heydər Əliyev Azərbaycanla yanaşı, bu dənizdə - Xəzərə də Qurtuluş, Sülh, Sabitlik gətirdi...

Heydər Əliyev Xəzəri Azərbaycanın müstəqilliyinə ən böyük təhdiddən ən güclü təminatçıya çevirə bildi.

Heydər Əliyev Xəzəri və onun nemətlərini nəhayət ki, Azərbaycan xalqının təbii sərvəti kimi təsbit etdirdi. Xəzərin geosiyasi mövqeyini və qlobal nüfuzunu onun coğrafi xəritədəki miqyasından qat-qat böyük, geniş etdi. Xəzəri azərbaycanlılar üçün qorxu və işğal zəminindən qürur mənbəyinə, sevgi və əhtram rəmzinə çevirdi, güclü dövlətçilik qətiyyəti sayəsində bu müqəddəs dənizin dibindən çıxan təbii sərvətlərimiz indi dünyanı və Azərbaycanı dostluq kəmərləri ilə qovuşdurur.

Bu dənizin üstündəki nəhəng estakadalarda Azərbaycan neftçiləri yeni şan-şöhrətli tarix yaradırlar.

İndi bu dənizin sahilində tikilən böyük port-liman qucağını açib nəhəng gəmilərin yüklərini yerbəyər edir. Bizə qonaq gələn turistlər bu dənizin sahillərində salınmış müasir bulvarda gəzərkən, gördükləri əzəmətdən, möhtəşəmlikdən heyrət və təacçüblərini gizlədə bilmirlər.

İlham Əliyev üçün Xəzər doğmadır, əzizdir. Uşaqlığı, gənçliyi bu dənizin sahillərində keçib. Daha sonra Azərbaycandkı ilk iş yeri də Xəzərlə, onun nefti ilə bağlı olub. O, Xəzərin Azərbaycan sektorunu qarış-qarış tanıyır,

dedir, hər kəs həm təmas xəttindəki səngərlərdən, həm də diplomatik səngərlərdən yeni zəfər soraqları gözləyir.

Bu, bir xalqın qalibiyyət ruhudur!..

İndi bizim ən çox bu ruhu qorumağa ehtiyacımız var. Nədən bu ruhu hər fürsətdə bürüzə verməyək, daha da qanadlandırmayaq?! Çox adı məqamları nəzərə almaqla edə bilərik bunu. Dövlət himnimizin sözlərini əzbərləyib, himnin səsləndirildiyi hər yerdə ürək dolusu oxumağımızla, evimizdə, iş yerlərimizdə dövlət atributla-rını saxlamağımızla, Azərbaycan tarixinə, mədəniyyətinə aid nə varsa öyrənib, uca tutub, gələcək nesillərə ötürməyimizlə vətəndaşlıq coşqusunu hər zaman diri saxlaya bilərik.

Bu - bir görüntü deyil, bu torpağın, bu tarixin, bu mədəniyyətin hər parçasının bizə aidliyi duyduğumuz ifadəsidir.

***

DƏNİZ...

Qarşımızda Xəzərdir - dünyanın ən böyük gölü... Mübaliğəyə varmıram, zərrə qədər də pafosla yazmıram: Xəzər Azərbaycanın çörək təşnəsidir...

Və İSTİQLAL Abidəsidir...

Xəzər başlanğıcdır - inkişafın və əbədi müstəqilliyin təməl daşdır, möhkəm bünövrəsidir... Xəzərin nemətləri Azərbaycanın intibahının rəhnidir, tərəqqimizin davamlılığının təminatçı-sıdır, insanlarımızın xoşbəxt yaşayışının səbəb-karandır.

Xəzərin nemətləri Azərbaycanın dörd bir yanının tikinti meydanına, quruculuq məkanına çevrilməsidir, dünyanın ən gözəl şəhərlərindən olan Bakının göz qamaşdıran təmərəyi, abadlaşan bölgələrimizdir, müasirləşən kəndlərimiz, möhtəşəm körpülərimiz, füsunkar saraylarımızdır...

Xəzərin nemətləri milli və təbii sərvətlərimizdir, müstəqilliyimizin əbədiliyini, dönməzliyini qoruyan, möhkəmləndirən gücdür...

Bu, zəhmətin, fədakarlığın, alnı tərinin insanı hansı zirvələrə yüksəldə biləcəyini göstərən qüdrətdir...

***

Bunlar bütümümüzün gerçəkliyidir, amma dü-nənin əksidir...

Dünən - 40 il, 70 il, 100 il, iki əsr... öncə bu dəniz fəlakətlərimizin səbəbkarı idi...

Xəzər və onun nemətləri Azərbaycana əsə-rət bəxş edən, bir zülmət şahlığının caynağın-dan digər şər imperiyasının əlinə keçməsinə zə-min yaradan savaşlar idi. Qara neftin qaragünlü Azərbaycanı idi...

Məhz o dahi ŞƏXSİYYƏT - tarixin qara gərdişini nura doğru döndərən Heydər Əliyev nefti də fəlakət mənbəyindən Azər-baycanın xilas açarına çevirə bildi.

İnsanlar arasındakı buzları ərідən, top-lumların bir-biri ilə soyuqluğundan, qarşılıqlı qovğalarından büzüşüb yumağa dönmüş tarixin qırışığını açan mədəniyyət ocağıdır, multikulturalizm, tolerantlıq ənənələrinin isti-sidir.

Bu od - Azərbaycandan Yer üzünün bəlli bir parçasına hərərət payı göndərən, həyata enerji verən, xoş niyyətləri hərəkətə gətirən güc qaynağıdır - Azərbaycanın neftidir, qazıdır.

Bu, yaxın-uzaq diyarlarda günahsız insan-ların başına ələnən oddan deyil, qəlbləri, kö-nülləri isidən, dünyanın hərərətini tənzimlə-yən, bəşəriyyətin başını uca edən oddur, dünyamızı qaralıqlardan işığa doğru çıxaran yanar məşəldir!..

***

SƏMA...

Mən Azadlığı həmişə səma kimi təsəvvür etmişəm.

Başımızın üstündəki Vətən səması Azər-baycanın azadlığıdır, xalq olaraq, bu xalqın təmsil-çiləri olaraq bizim hər birimizin özgürlüyüm-dür. *Müstəqil Azərbaycan dövlətinin bizim üçün yaratdığı azadlıqlardır: söz azadlığıdır, öz rəyini ifadə azadlığıdır, vicdan azadlığıdır.*

Azərbaycan azarındakı səma bu torpaqlar-dakı tolerantlıq mühitinə, milliyətindən, dilin-dən, dinindən asılı olmayaraq insanların bir-bi-rinə sayğı bəsləməsinə, əksəriyyətin dini xura-fat kimi deyil, mənaviyyət çəşməsi kimi qəbul etməsinə görə Tanrının öz bəndələrinə həmişə bir addım daha yaxın olduğu, iqdən gələn dua-ların Tanrı dərğahına daha tez yetişdiyi bir yer-dir.

Azərbaycan səması xeyir mələklərinin gö-rüş yeridir... *Və bu müqəddəs səmanın qorunmasında şəhid olmuş qəhrəman şahinlərimizin ruhu qarşısında baş əyirik...*

Azərbaycan üzərindəki səma sülhpərvəliyin rəngidir, əmin-amanlığın aydınlığıdır, bir insan üçün ən müqəddəs amal, həyatın ən böyük də-yəri, mənası bu rəngi qorumaqdır, bu aydınlığa xələl gətirməkdir.

Azərbaycan səması dövlət bayrağımızda-kı üç rəngin - göyün, qırmızının, yaşılın tim-salında türkçülüyün, müasirliyin və islami dəyərlərin ayıl-ulduzlu xoşbəxtliklə qovuşdu-ğu yerdir, Yer üzündə getdikcə qatılşayan zül-mətdən qurtuluş üçün ümumən dünyamızın üzərinə düşən işıqdır.

***

Və ŞƏXSİYYƏT!..

Axi, həyatın bu dörd ünsürünə yeni mənə vərə-n, onları Azərbaycan mənzərəsinin misilsiz gözəlliyinə, qüruruna, fərəhinə çevirən bu qüv-və də var.

Şəxsiyyət! Bəli, məhz Şəxsiyyət!.. Şəxsiyyətsiz bunların heç biri baş ver-məzdi!..

Şəxsiyyət qüdrətindən xali halda bu torpaqlar da qana boyanmazdı, bu dəniz göz yaşla-rımızdan yararlanmazdı, bu od özümüzü yandı-rıb yaxmazdı, bu səmadən üstümüzə atəşlər yağmazdı?!.

Bu şəxsiyyət Heydər Əliyevdir!..

Əgər ötən əsrin 90-cı illərində təleyimiz bu böyük dövlət adamının yox, başqasının əlində olsaydı, Azərbaycanda Torpaq da, Dəniz də, Od da, Səma da indi başqa rəngdə idi.

Bu şəxsiyyət İlham Əliyevdir!..

Əgər Heydər Əliyev 1993-cü ildə param-par-ça, dağınıq halından bir yeri toparlamağa baş-ladığı, əsl müstəqil dövlət kimi başdan qurub ya-ratdığı və 2003-cü ilin sonlarına tam qurulu, sahmanlı bir şəkildə gətirdiyi Azərbaycan dövlə-tini özündən sonra İlham Əliyevin güvənli əlləri-nə əmanət etməsaydı, bu gün tarixinin ən qüdr-ətli çağlarına şahidlik etdiyimiz Azərbaycanda Azərbaycan olmayacaqdı.

Nə yaxşı ki, bu gün məmləkətimizdə Torpağın, Dənizin, Odun, Səmanın harmoniyası-nı öz qüdrəti, qətiyyəti, Vətənə, xalqa sevgisi ilə, iş-gücü ilə tamamlayan ŞƏXSİYYƏT var, SƏRKƏRDƏ var...

Bu böyük ŞƏXSİYYƏTİN, cəsur SƏRKƏR-DƏNİN, güclü Ali Baş Komandanın qətiyyəti sayəsində bir neçə gün ərzində əldə edilən hərbi uğurlar artıq hamımızın qürur mənbəyi-nə, güvənc yerinə çevrilib.

Hamı ayaq üstündə, qələbə əzmindədir, Ali Baş Komandanın əmrini gözləyir!..

...Ümidlilik... Qürurluyuq... Sevincimiz yere-göyə sığır... Azərbaycan qarşısında yalnız yüksəlişlər görünür... Və yeni ucalığa doğru aparən yolda Vətənin bu günlərin arzularında, xəyallarında yaşamış ata-babalarımızın izi var, ruhları da bizimlədir. Bu torpaq bizimdir, bini-bərəketli ilə! Bu deniz bizimdir, qırçnılı ləpələri, bol sərvətləri ilə! Bu od bizimdir, ürəklərə nur, dostlara işıq, düşmənin başına ələmək üçün! Bu səma bizimdir, sabahı daha aydınlı etmək üçün!.. Bu torpağa, denizə, oda, səmaya tapınan insanların - müstəqil Azərbaycanın hər bir vətəndaşının duası və nidası birdir... Nə yaxşı ki, Siz varsınız, cənab Prezident!.. Yolumuz açıq olsun!..

İmamverdi İSMAILOV